

Knud Rasmussenip højskolia

Af H.C. PETERSEN

I denne artikel om den grønlandske skoles udvikling har redaktionen bedt *H.C. Petersen*, forstander ved Knud Rasmussens højskole fra 1962 til 1975, om at fortælle om skolen, der har fungeret på grønlandske præmisser, præget af det grønlandske sprog og den grønlandske kultur.

Som bekendt blev højskoletanken født i Danmark i første halvdel af forrige århundrede. Realiseringen af dens pædagogiske ideer skete fra midten af århundredtallet. Siden har højskolevirksomheden i mange lande vist tankens levedygtighed.

Tanken nåede op til Grønland i begyndelsen af 1900-tallet, men fik dog ingen grobund i det isolerede, erhvervsmæssigt ensrettede og politisk inaktive Grønland.

Manden bag tanken var pastor Jens Chemnitz, der selv havde nær tilknytning til den danske folkehøjskolebevægelse.

I samarbejde med en højskolekreds i Danmark byggede præsten Grønlands første private forsamlingshus i Narsaq kujalleq (Frederiksdal). Han drev der en række bemærkelsesværdige kulturelle aktiviteter.

Senere fik han højskoletanker. Han fremskaffede en del kapital. Tanken fik dog ingen genklang i datidens Grønland. Tiden var ikke moden. Dette måtte han indrømme, og brugte midlerne til etablering af en lille husholdningsskole i Alluitsoq, Lichtenau. Da hans kræfter svigtede, lukkede skolen.

Gennem første halvdel af vort århundrede dukkede højskoletanken op igen et par gange dog uden realbaggrund.

Realiseringen af tanken

Efter krigen 1940-45 skete der mange ting i Grønland. Grønlandske politikere krævede en gennemgribende ændring af samfundssystemet. Fra statens side kom tilbud om et udviklingsprogram, der skulle have vidtrækkende følger. Hurtigt begyndte ændringsprocesserne. Monopolhandelen blev ophævet, landets kolonistatus blev bragt til ophør etc.

I 1953 sendte den danske højskoleforening sin nestor, forstander J.Th.

Arnfred, Askov højskole, til Grønland for at undersøge, om tiden var moden til en folkehøjskolevirksomhed i landet. Hans konklusion bekræftede formodningerne. Landet stod nu foran en voldsom samfundsmæssig forvandlelingsproces.

I disse år stod den danske højskolelov foran en revision. Da forstander Arnfred kom tilbage fra Grønland, udvirkede han, at den nye lov også skulle gælde for Grønland. Dermed blev den lovgivningsmæssige side af en højskolevirksomhed i Grønland bragt i orden allerede i midten af 1950'erne.

Opgaven blev overdraget til Grønlands Landsråd. En arbejdskomite, der mest bestod af folk fra danske højskolekredse, blev nedsat. En forening, »Kirkeligt Samfund af 1898«, tog initiativet og skaffede de første økonomiske midler, som suppleredes med gaver fra foreninger, fonds og private personer.

Tegningerne blev bestilt hos arkitekt Tage Nielsen, København. Grønlands Landsråd anbefalede placeringen af skolen i Sisimiut (Holsteinsborg), en centralt beliggende by med aktive indbyggere, og hvor Nord- og Sydgrønland mødes. Rådet gav også skolen navn: *Knud Rasmussenip højskolia* – Knud Rasmussens højskole, efter den kendte grønlandsk-danske polarforsker.

Gennem flere år forhindrede den galopperende inflation bygningen af skolen. 3. juli 1962 stod skolen endelig færdig til indvielse.

Tvivl

Skolen blev en selvejende institution, der brød med de grønlandske skoletraditioner. Hele skolevæsenet er fra gammel tid drevet af staten, og er gratis for befolkningen.

Disse forhold gav den komité, der skulle forberede bygningen af en højskole en del bekymringer. Hvad ville ungdommen sige til en skole, hvor de selv skulle være med til at betale opholdet? Vil nogen komme og opsøge en sådan skole? Spørgsmålet kunne ikke besvares, før skolen stod der.

Komiteen måtte lave oplysningskampagne for at fortælle grønlænderne om, hvad en højskole er.

Derfor bestilte den en lille skole med plads til 20 elever, hvilket er den minimumsgrænse, som staten kræver for at kunne godkende en højskole til statstilskudsberettigelse.

Tilmeldelserne til skolens første sæson viste tydeligt, at det nye undervisnings- og oplysningstilbud var budt velkommen i Grønland.

Skolens linie og undervisningstilbud

Som oplyst kom de mænd, der skabte skolen, fra danske folkehøjskolekredse. Mads Lidegaard, der var formand for komiteen i en årrække under skolens udformning, kom direkte fra en dansk højskolelærervirksomhed til en præstegerning i Grønland. For disse mænd var der ingen tvivl.

Den grønlandske højskoles opgave må være at give både folkeoplysning og at værne om grønlandske kulturelle værdier og grønlandsk identitet, som ville blive udsat for et stort pres under den voldsomme samfundsudvikling.

Seminarielærer Nikolaj Rosing blev udpeget til at være forstander på skolen. Undertegnede lovede Nikolaj Rosing at være lærer på højskolen. Rosing måtte midt i en valgperiode træde ind i folketinget og ville heller ikke forlade tinget midt under en arbejdsperiode. Så måtte jeg overtage forstanderstillingen fra skolens start. Min kone og jeg havde ingen højskoleerfaringer, og måtte nøjes med et par måneders orienteringsophold på et par danske højskoler, før vi begyndte i Sisimiut.

Da skolen begyndte sin virksomhed, var dens linie lagt;

- a. at værne og udvikle grønlændernes kultur og egenart, og
- b. at hjælpe de unge til at forstå den voldsomme ændringsproces, der sker i vor tid i det grønlandske samfund.

Hele den menneskelige kultur hviler på erfaringer. Vore erfaringer får vi ved at sammenligne vore oplevelser med noget andet vi kender, veje disse for og imod og derefter komme til en konklusion. I Grønland skete siden 1945 og sker stadigvæk en meget voldsom omlægningsproces af samfundsstrukturen. Til at vurdere denne udvikling havde de fleste grønlændere et erfaringsgrundlag alene hentet fra en traditionel og isoleret samfundsgruppe. Dette er for spinkelt et grundlag til at veje og bedømme de materielle og kulturelle påvirkninger, der invaderer samfundet udefra i voldsomme mængder og i et tempo, man ikke før har kendt. I et sådant miljø er mennesket forvirret og ude af balance. Dets normer er fejlet væk.

Derfor anser vi det som en meget vigtig del af skolens opgaver, at forklare ungdommen den nye tid, de vokser op i og gøre dem opmærksomme på, at grønlænderne selv har kulturelle værdier fra deres eskimoiske forældre og fra kolonitidens samfunds-dannelser.

Ud fra disse tanker og retningslinier tilrettelægger skolen sit arbejde. Grønland fik ideen til en folkehøjskole fra Danmark. Men vi prøver ikke på at kopiere de danske højskoler; vi vil lave en form, der passer til landets kulturtraditioner.

Knud Rasmussenip højskolia i Sisimut (Holsteinsborg) i begyndelsen af 1970erne. Foto H.C. Petersen.

Højskoleundervisningen

Skolens undervisningsperiode faldt fra primo november til udgangen af april. Fra 1975 blev denne udvidet med to uger. Sæsonen er placeret efter rejse- og erhvervsforholdene i landet. Rejseforholdene i landet er af en sådan art, at elevernes ophold på skolen kan være længere end selve sæsonen. Især i skolens første ti år måtte man huse nogle elever op til een måned udenfor undervisningsperioden. Når eleverne kommer om efteråret, bliver de på skolen, til de skal rejse hjem om foråret.

Grønlandsk er skolens undervisningssprog.

Skemaet er præget af grønlandsk-orienterede faggrupper som samfundslære, litteratur, erhvervsforhold, historie og kultur. Dansk er første fremmedsprog. Med bedre skolebaggrund fra det grønlandske skolevæsen indfandt engelsk sig også på skemaet. Også mere praktisk betonedede fag som praktisk regning, som man virkelig har brug for i det nye samfund.

Der er altid plads til valgfrie fag til at opfylde elevernes eventuelle fagønsker. Praktiske fag som fiskere, husflidsfolk, husmødre o.a. har brug for, tages også med.

Skindbehandling, et led i højskolens undervisning. Foto H.C. Petersen i begyndelsen af 1970'erne.

Derudover lægger skolen vægt på en personlig udvikling og sætter pris på at lære de enkelte elever hurtigt at kende. Dette er vigtigt i et menneskeligt problemfyldt samfund som det grønlandske.

Skolen er et hjem for sine elever i over et halvt år og må også udfylde fritiden i samarbejde med eleverne.

Eleverne

Eleverne er fra 18 år og opefter. I de snart 20 år, skolen har eksisteret, ligger elevernes gennemsnitsalder på 20–22 år.

I sine første 15 år var skolen den eneste i Grønland, og havde hele landet som sit opland. Så vidt muligt sammensættes et elevhold fra så mange kommuner som muligt. Dette betyder i undervisningen, at man dermed kan få oplysninger om forskellige forhold fra hele landet. Ligeledes tages hensyn til kønnene, så de er nogenlunde ligeligt repræsenteret.

Oprindelig var skolen bygget til 20 elever. Elevværelserne er små to-mandskamre. Under skolens bygning fik bestyrelsen installeret en tredje seng i hvert værelse, men uden skab dertil. Der var ingen plads til det. Den

tredie seng betød 50 %'s udvidelse af elevpladserne. I sin første undervisningssæson havde skolen haft 30 elever. Det viste sig dog at være en dårlig ide, idet skolen kun var bygget til 20. Derefter optages 24 elever til vinterundervisningen ved at tage et par disponible værelser til elevindkvartering.

Da højskolen i sin tid begyndte med sin virksomhed, var skoleforholdene i Grønland mange steder langt fra udbyggede. By-børnene fik en god undervisning, bygd-børnene middelmådig og børnene fra bopladser og fåreholdersteder kunne være meget forsømte m.h.t. skolegang.

Dansk var nøgle til tilgangen til ungdomsskolerne. Også indenfor lærepladser foretrak man at hverve lærlinge, der kunne klare sig på dansk.

Da man til at begynde med på højskolen ikke spurgte efter forkundskaberne, blev den søgt af den ungdom, der ikke havde anden mulighed indenfor ungdomsskolerne. Mange elever kom fra små bygder for at råde bod på den undervisning, de blev snydt for i barndommen.

Højskolen må tage hensyn til disse, og måtte også indrette sin undervisning efter deres ønsker. Der blev brugt megen tid til undervisning i elementære fag.

Dette bevirkede bl.a., at skolen i visse kredse kom til at blive betragtet som en skole for unge, der kun havde haft en nødtørftig skolebaggrund. Dette bevirkede igen, at unge mennesker med bedre skolebaggrund, der ellers kunne tænke sig at tage et højskoleophold, ikke kom til skolen. Det var et skævt billede af skolen, man fik.

Ved skolens tilblivelse skrev man om det nye Grønland, der skulle gro op bl.a. gennem denne skole. Det var ikke ringe forventninger, der blev knyttet til skolen. Omkring 1970 efterlyste et medlem af landsrådet skolens elevers betydning i samfundet. De forventninger, der blev stillet, blev ikke indfriet. En lignende udtalelse hørte man under en høring i Danmark.

Hvorfor blev forventningerne ikke indfriet?

Godt nok siger man, at udviklingen af Grønland begyndte omkring 1950. Denne udvikling skete på det materielle område. På den anden side skete dog en betydelig nedbrydning af menneskelig og kulturel art. Man kan ikke forvente, at »Et nyt Grønland« begynder at gro op indefra, før strømmen vender. En ramme var godt nok udbygget, men man forstod ikke dens tilbud af muligheder. Det kræver, at man skal være aktiv på en europæisk måde, og det er vanskeligt at tilegne sig fremmede kulturmønstre abstrakt. Der kræves mere tid og erfaringsbaggrund til tilegnelsen.

En vigtig opgave for skolen i dens første halve snes år var at være med til at bremse denne nedbrydning.

Skolens lidenhed med 20 elever, forstander og een lærer, begrænsede mulighederne. I skolens første otte år udskiftedes læreren tre gange. Da skolen ikke havde hverken kontorhjælp eller pedel i de første ti år, måtte læreren og ikke mindst forstanderen klare disse opgaver, foruden undervisning, vagt, fremstilling af undervisningsmaterialer samt at være vært for mange gæster. Skolen havde i sin lidenhed låst sig selv i en uheldig situation.

Det viste sig, at halvdelen af vinterundervisningsperioden måtte betragtes som tilvænningsstid for eleverne. For flere elevers vedkommende var Sisimiut »en stor by« med mange spændende ting. For disse elevers vedkommende kunne skolearbejdet vanskeligt konkurrere med byens tiltrækning. Nogle elever begyndte at opdage værdien af højskoleopholdet i midten af sæsonen, andre først efter hjemrejsen.

Positive resultater må man heller ikke glemme. Opholdet er ikke blot en dejlig oplevelse for mange elever, men tidligere elever udtaler sig gerne om den personlige værdi, kundskabsmæssigt og menneskeligt, de har fået fra skolen. Det er ligeledes glædeligt at høre lokale myndigheder i forskellige kommuner udtale sig anerkendende om skolen, for den positive indflydelse, som tidligere elever udøver i deres hjemsteder.

Med tiltagende skolebaggrund for eleverne, større lærerstab og dermed mere varieret tilbud, er skolen nu bedre i stand til at indfri krav, som samfundet stiller til den.

Skolens økonomi

Da Knud Rasmussenip højskolia begyndte at virke i 1962, gjaldt den danske højskolelov også for Grønland. Dermed havde skolen fra begyndelsen de tilskudsmuligheder, som denne lov indebærer. Gennem årene blev disse bestemmelser tilpasset til højskolevirksomheden i Grønland.

Der er afvigelser fra de danske forhold. Et eksempel. Rejseomkostningerne ligger på et helt andet plan, end det, man kender fra Danmark. En tur/retur elevrejse fra Upernivik til Sisimiut ad luftvejen står i 1979-priser i 5.350 kr. plus eventuelle opholds- og kostudgifter undervejs, der nemt kan komme op på en betragtelig størrelse.

Skolens indtægter stammer fra statstilskud, tilskud fra Grønlands Landsråd, og nu Landsstyret, indtægter ved udlejning i sommerhalvåret og ved elevernes egne skolepenge. De sidste er af begrænset størrelse. Fra skolens side finder man det rigtigst, at eleverne selv skal være med til at yde noget økonomisk for opholdet.

I perioden fra august 1960 til udgangen af 1974 eksisterede ikke speciel grønlandsk lovbaggrund for højskolevirksomhed i Grønland. Det var en anstrengt tid for skolen.

Udvidelsesplanerne

Allerede et par år efter skolens start kom udvidelsestankerne frem i bestyrelsen. Begrundelserne er nævnt ovenfor.

Bestyrelsen satser på en skole med 60 elever. Dette tal skal også være maximalelevantal for skolen. Fra skolens side lægger man vægt på at lære eleverne at kende som enkelte mennesker og ikke som numre. De sociale forhold i landet gør det nødvendigt, at man lærer eleverne hurtigt at kende enkeltvis. Der er ikke så få personlige konflikter hos den grønlandske ungdom.

Da grønlandske kvindeforeninger henvendte sig til skolen for at bygge deres påtænkte skole som et led i højskolens udvidelse, blev tilbudet budt velkommen. I sommeren 1977 blev Arnat iliniarfiat (Kvindernes skole) indviet. Den har 12 elevpladser.

I disse år kæmper højskolen med inflationen for at få bygget anden etape af udvidelsen med yderligere 24 sengepladser. Dermed kommer elevantallet op på de 60, man sigter efter. Grundarbejdet blev påbegyndt i foråret 1979. Færdiggørelsen af denne udvidelse ventes gennemført til september 1981.

Skolens lærerstab vil blive på 5 faste lærere foruden forstanderen. Dette vil åbne nye tilbudsmuligheder indenfor nye fagområder. Af disse nye tilbudsmuligheder kan bl.a. forventes, at skolen tager dramatik og bearbejdelse af grønlandske smykkesten, samt musiske fag op.

Skolens bestyrelse

Skolens bestyrelse var sammensat af flere embedsmænd under Grønlands Landsråd. Senere kom en repræsentant for elevforeningen.

Senere blev sammensætningen af bestyrelsen ændret til en større grønlandsk repræsentation bl.a. fra Kommunernes Landsforening, menighedsrepræsentationerne osv.

Efter hjemmestyrets indførelse blev sammensætningen af bestyrelsen mere politisk præget. Repræsentant for de danske folkehøjskoler er bibeholdt.

Skolens placering indenfor hjemmestyreadministrationen er endnu ikke afklaret.

Skolens kulturelle arbejde

Knud Rasmussenip højskolia er en folkehøjskole. Udover sin højskolevirksomhed i 6 ½ måned står skolen til udlejning i sommerhalvåret. Det meste af sommeren er skolen udlejet til møder, kurser eller lignende arrangementer. Denne virksomhed betyder meget for skolens økonomi. Udlejningsvirksomheden går også tilfredsstillende. Det er en fordel, at alle aktiviteterne foregår under samme tag. Nogle institutioner afholder deres arrangementer på skolen for at støtte den økonomisk.

Udover udlejningsvirksomheden giver skolen også kortere sommertilbud, afhængig af, om der kan skaffes økonomiske midler til realisering af disse. Arrangementerne er tilbud rettet til den voksne befolkning i Grønland. I flere år var skolen den eneste kulturelle institution, der ligesom rakte tilbud ud af kulturel art, hvad andre ikke gjorde.

Før Kvindeforeningerne etablerede deres landsdækkende arrangementer, nåede skolen at invitere kvinder og husmødre til specielle sammenkomster, der var lavet til kvinder. Grønlandske kunstnere samledes flere gange på skolen, fik lejlighed til at mødes og hente inspiration og drøfte deres problemer. Det lykkedes for skolen også at hente inspiration fra canadiske og Alaska-eskimoiske grupper, samt også at hente kunstnere fra Danmark og arrangere kunstnersammenkomster for grønlandske kunstnere. Foreningslivet får støtte gennem flere ledelseskurser.

Erhvervslivets forskellige aspekter tages op ved mere teoretiske eller praktisk betonedede kurser, som regnskabsføring, skindbehandling etc.

Herunder må nævnes, at andelstankens udvikling i Grønland er fulgt op af skolen, både i skolens vinterundervisning, gennem sommerkurser og korrespondance med andelsinteresserede i forskellige dele af landet, samt gennem voksenundervisningsprogrammer i Grønlands radio. Dermed er skolen blevet et vigtigt led i udbygningen af landets erhvervs muligheder baseret på Kooperation. Under et hjemmestyret Grønland vil skolen fortsat virke for at udvikle denne samarbejdsform inden for landets erhvervsliv.

Flere gange var skolen arrangør for politiske sammenkomster i samarbejde med Grønlands Landsråd. I 1970 samledes landets politikere og administrationsfolk, suppleret med deres kolleger fra Danmark til drøftelse af landets politiske fremtid. I 1974 stod »Hjemmestyretanken« som samlingspunkt, hvor landets politikere, erhvervsfolk, organisationers repræsentanter etc. samledes, hvor politikerne, der dengang begyndte at arbejde med tan-

ken om »hjemmestyre«, kunne have en fælles drøftelse med forskellige interesserede om spørgsmålet.

Ligeledes lykkedes det for skolen at samle danske og andre nordiske højskole- og mediefolk samt kulturpersonligheder, for at præsentere Grønland for de skandinaviske folk. Hidtil er der arrangeret 2 sådanne kurser for Norden.

Gennem disse sommerarrangementer, som skolen tilbyder den voksne og aktive del af befolkningen, har skolen placeret sig som et vigtigt kulturcenter i Grønland. En væsentlig del af skolens gode renommé og befolkningens positive indstilling til den skyldes skolens sommertilbud.

Forholdet til andre Inuit-grupper

Grønlænderne er eskimoiske folk. Andre Inuit (eskimo)-grupper bor i Canada og Alaska, samt på østspidsen af Sibirien. Forholdet mellem disse folk er det samme som forholdet mellem de nordiske folk.

Gennem flere forsøg i 1960'erne lykkedes det skolen at etablere forbindelser til Inuit i Canada og senere i Alaska.

Gennem flere vinterundervisningsperioder har skolen huset et par canadiske elever i sin vintersæson. Desuden får skolen besøg af Inuit-repræsentanter. Også gensidige besøg arrangeres.

Dermed har skolen i flere år virket som kulturelt kontaktled mellem Grønland og Canada. Grønlands Landsråd fandt denne ordning god, og den vil fortsætte, indtil der kommer en mere officiel betonet forbindelse.

Fremtiden

Som oplyst før, er skolen ikke blot en folkehøjskole, der arbejder med den ungdom, der søger højskoleophold. Skolen appellerer også til den nationale bevidsthed, påpeger de kulturelle værdier, grønslænderne har, og som fremtidens samfund, der skal finde sin identitet, virkelig har brug for. Grønlænderne må finde sig selv for at skabe et sundt samfund, hvor miljøet er godt for den opvoksende ungdom.

Skolen prøver på at udvikle sig i det tempo, som dens miljø kræver. Vi har smagt det bitre bæger, som en forceret udvikling giver samfundet. Nu har Knud Rasmussenip højskolia fæstet rod i det grønlandske samfund, ikke som en overført dansk folkehøjskole, men som en skole tilpasset til det miljø, den virker i.

Nu har Grønland fået hjemmestyre, hvor grønlænderne efterhånden vil overtage forskellige samfundsopgaver fra staten. Man står foran en stor opgave: at give hjemmestyret indhold, at skabe grønlandsk identitet og selvbevidsthed. Her ligger også en stor udfordring til en folkehøjskole, der er blevet til en betydningsfuld kulturel faktor i Det nye Grønland.